

Jin

68. SAYI

Doğa-kadın sömürüsüne ekolojik yaklaşım

Derya Aslan – Kadın Zamanı Derneği

Kadının ve doğanın sömürülmesine karşı ekofeminizm

Dilan Bebleşin

Kürdistan'da doğaya çevrilmiş namlu: Ekokırım

Buhar Ewrîn

Savaş ve şiddetin ekolojisine karşı toplumsal ekoloji

Berivan Güneş

Kimin kenti, kimin kent hakkı?

Marijke Colle – Çeviri

Feminizm ve ekoloji: Aynı mücadele mi?

Münevver Berk

Kayyım rejimine karşı kadınların iradesi

İÇİNDEKİLER

- 1** **Kadın ve doğanın sömürülmesine karşı ekofeminizm**
Kadın Zamanı Derneği - Derya Aslan
- 7** **Kürdistan'da doğaya çevrilmiş namlu: Ekokırım**
Dîlan Bebleşîn
- 11** **Savaş ve şiddetin ekolojisine karşı toplumsal ekoloji**
Buhar Ewrîn
- 14** **Kimin kenti kimin kent hakkı?**
Berivan Güneş
- 19** **Feminizm ve ekoloji: Aynı mücadele mi?**
Marijke Colle (Çeviri)
- 24** **Kayyım rejimine karşı kadınların iradesi**
Münevver Berk

Kadın ve doğanın sömürülmesine karşı ekofeminizm

Kadın Zamanı Derneği – Derya Aslan-15 Haziran 2024

Eko-feminizm yalnızca kadınların çevre eylemlerine dâhil olmasında hayat bulmuyor, yeni yaşam birlikteliklerinin nasıl örüleceği ve yeryüzünde çeşitli türlerin karşılıklı sorumluluk, dostluk ve dayanışma ağları örerek nasıl birlikte yaşayabileceği konusuna da ışık tutuyor. Aile kavramı içinde tanımlanarak ikincilleştirilmeye karşı, kadınlar kan bağına dayanmayan yeni akrabalıkların. İnşa edilebileceği kolektifler ve yaşam alanlarıyla ilişkileniyorlar. Eko-feminizm, birbiriyle ağ ören ağaçların, kadınların, hayvanların ve diğer tüm canlıların kendilerini var etmek istediği biçimleri dinleyerek, onlardan öğrenerek yaşamı savunmak ve kutlamak gerektiğini anlatıyor.

Doğanın ve kadının sömürülmesine dikkat çeken eko-feminizm, feminizm ve ekoloji arasında ilişkiler kuran bir teori ve pratiktir. Eko-feminizm erkek egemen kuramların eril üstünlüğü ile doğanın sömürülmesi arasındaki bağlantıyı inceler. Çeşitli bakış açılarını içermekle birlikte, tüm canlıların birbiriyle ilişkili olduğunu savunur ve yeryüzünün sömürülmesiyle cinsiyetçi sömürü arasında güçlü bağlar bulunduğunu dikkat çeker. Ekoloji ve feminizm terimlerinin birlikte kullanımı çevre, barış ve kadın sağlığı alanlarında toplumsal hareketlerin yükseldiği 1970’li yıllara denk gelir. Feminizm kavramına baktığımız da ise, ilk olarak 18. Yüzyıl İngiltere’inde ortaya çıktı ve ilk olarak Mary Wollstonecraft’ın 1792’de yayınlanan A Vindication of the Rights Women adlı kitabıyla ismini duyurdu. Feminizm toplumda kadınların özgürlüğü, eşitliği, kamusal ve özel alanlarda erkekler ile eşit haklara sahip olması için mücadele veren toplumsal bir

harekettir (Özdemir ve Aydeniz, 2019). Feminizm hareketi başlangıcından bugüne, tek bir yönde ilerlemediği gibi çeşitli ülkelerde farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Dönemsel, toplumsal ve politik olaylardan etkilenecek dalga olarak nitelendirilen aşamalarla kendini göstermiştir (Berkay, 1996). Birinci dalga feminizm; Fransız Devrimi sonrasında batı dünyasını tesiri altına almış olan, özgürlük, eşitlik, insan hakları gibi olumlu değerlerin getirmiş olduğu etkilerden çıkış yapmış ve 1960'lara kadar bu çıkışını sürdürmüştür.

1960'larda ortaya çıkan ve 1980'li yıllara kadar süren ikinci dalga feminizm ise, üzerinde durduğu ve önceliği olan anayasal düzeyde haklar ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi konular üzerine mücadelesini sürdürmüştür (Berkay,1996). 1980'lerde ise postmodernizmin etkisiyle farklı bir boyut kazanan üçüncü dalga feminizm, başlangıçta yasalar ve politik süreçler daha az olmakla birlikte, toplumsal cinsiyet, özelde kadın kimliği üzerine daha çok odaklanmıştır. Eko-feminizm ise feminizmin ikinci ve üçüncü dalga hareketiyle bağlantılı olarak 1970'li yıllarda doğa ve kadın arasındaki arkaik temelli kurulmuş olan bağların gündeme alınmasıyla ortaya çıkan bir kavramdır. Bu kavram ilk defa feminist aktivist Françoise d'Eaubonne tarafından 1974 yılında basılan *La Feminisme ou la Mort* (Feminizm ya da ölüm) adlı kitabında kullanılmıştır (Özdemir ve Aydeniz, 2019). Bu eserde, kadına yönelik baskı ve sömürü ile doğaya yönelik baskı ve sömürü arasındaki bağlantıya değinilmiş, doğa ve kadının özgürlüklerinin birlikte mümkün olabileceğini ileri sürmüştür (Özdemir ve Aydeniz, 2019).

1979'da Three Mile Adası'nda gerçekleşen nükleer erime, kadın-doğa ilişkisinin feminizm içinde sorgulanmasını pekiştiren çevresel olaylardan biridir. Bu felaketin ardından Pennsylvania'da kadınlar ekofeminist hareketin ilk adımlarını oluşturan "Birlik Bildirgesi"ni yayınlamış, yeryüzünün sömürülmesi ile kadınların karşı karşıya kaldığı fiziksel, ekonomik ve psikolojik şiddet arasındaki bağlantıları vurgulamışlardır. Eko-feminizm 1980'lerin başında, akademi alanında kuramsal çerçevede ele alınan bir boyuta taşınmış, ABD'de gerçekleştirilen Kadın ve Dünyadaki Yaşam: Seksenlerde Eko-feminizm adlı kongreyle birlikte tüm dikkatleri üzerine toplamış. 1981 yılında kadınların ve hayvanların sömürülmesi arasındaki bağlantıları vurgulayan "Hayvan Hakları İçin Feministler" ağı oluşturulur. Sonrasında birçok eko-feminist çalışmada cinsiyetçilik-türçülük ilişkisi sorgulanır. Alanındaki ilk derleme kitapta (1983) ise eko-feminizm; anti-nükleer hareket, militarizm, sağlık, şifalanma, toprak hakkı, hayvan hakları, ırkçılık ve gıda sorunu ile bağlar kurarak ele alınır. Eko-feminizm savlarında doğanın değer görmemesini, doğa kavramını insanın dışında tanımlayan Batılı Kartezyen düşünme biçimine dayandırır. Bu yaklaşım ataerki topluma ilişkilendirilen insan, akıl ve kültüre değer verirken: kadınla

ilişkilendirilen duygu, doğa ve hayvanları aşağı görür. Doğanın sömürüsü kadınların doğa ile ilişkisinden gelen bilgi, emek ve üretkenliklerinin ellerinden alınmasıyla birlikte işler. Böylece çevresel sorunların kadınlar üzerindeki etkisi daha yıkıcı hale gelir. Kadınlar hem bu yıkıcı etki nedeniyle hem de doğayı deneyimlerken fark ettikleri karşılıklılığa dayalı ilişkiler sayesinde çevre hareketlerine güçlü katılım gösterirler. Ekoloji ve feminizmin birlikteliği hem doğanın hem de kadının, modern eril egemen toplumlarda militarizme, savaşa, kapital-sanayi sistemlerinin genetik doğum mühendisliği gibi yıkıcı, parçalayıcı teknolojilerine maruz kaldığını fark eder ve geniş ölçekli bir şekilde bireysel, toplumsal ve ekolojik bir düşünceyle sorunları analiz edebilecek ve üzerine gidebilecek, bir perspektif sunar (Berkday, 1996). Eko-feminist hareketin tüm bu açıklamaların dışında temel üç yöneliminden de bahsedebiliriz.

İlk olarak, özgürlük ve egemenlik ilişkilerini fikirsel anlamda incelemiştir. Marksist bir çerçevede bunu ele alan feministler, otoritenin sadece kapitalist birikimi ile üretim sahasında elde edilen varsayımlarına karşı çıkmaktadırlar (Uzel, 2006). Kadını ve doğayı inkâr eden teori ve yaklaşımları reddetmektedirler. Bu anlamda, doğa ve kadının güvenliği ve pozisyonu kadının ekonomik temelli haklarının determinizmden bağımsız bir yerde olmasını savunur. İkinci yönelim ise, feminist hareketlerin kronolojik veriler ve çalışmalarla kadınların hâkimiyet ve özgürlük alanlarının erkek egemen topluma tabi olup olmadığını ve gelecekte kadınların durumlarıyla ilgilenmektedir. Burada ise eko-feministlerin kadının konumunu ve durumunu incelerken konuyu tarihsel bağlamda ele aldığına işaret edilmektedir (Uzel, 2006). Bu açıdan baktığımızda doğa ve kadının görüş hali daha açık anlaşılmakta ve nedensellik ilişkileri bağlamında günümüz aydınlatılmaktadır.

Üçüncü yönelim ise ekolojist harekete yönelimdir. Eko-feminizm, ekosistem dengesi doğanın, hayvanların ve kadınların erkek şiddetine maruz kalmasının temelinde ataeril sistemi görmektedir. Doğa ve kadın rasyonel olmayan, etkisiz taraftayken eril zihniyet rasyonel ve belirleyen bir özne olarak konumlanmıştır (Uzel, 2006). Bu nedenle kadın ve doğa eril sistemin ve düzeninin dalları olmuşlardır. Eko-feminist aktivistlere göre, bu düzen eril gücü pekiştirerek doğayı ve kadının sömürülmesinin devamını getiren yapıyı alt ve üst ilişki biçimiyle sağlamaktadır. Toplumsal alanda ataerkilliğin geçerliliğine karşı yeşil ve eşit haklar temelinde bir düzenin oluşması üzerine var olan sorunlara karşı yapıcı olmayı amaçlamaktadır (Uzel, 2006).

Eko-feminizmde farklı yaklaşımlar

Feminizm-ekoloji ilişkisinin nasıl kurulduğu bağlamında çeşitli eko-feminist yaklaşımlar vardır. Kültürel eko-feminizm, liberal eko-feminizm, sosyalist eko-feminizm, ve vegan eko-feminizm bunlardan bazılarıdır. Çeşitli eko-feminist yaklaşımlar arasındaki ayrımlardan biri doğa- kadın ilişkisinin “doğaya yakınlık” veya “toplumsallık” esasında açıklanmasıdır. Özellikle ilk eko-feminist çalışmalarda “Yeni Çağ ruhaniliği “ ile bağlar kuran kültürel eko-feminizm ön plana çıkmıştır.

Kültürel eko-feminizm; 1960’larda ve 1970’lerde ortaya çıkan ikinci dalga feminist hareketlerle paralellik göstermektedir. Kültürel eko-feminizm doğa ve kadınlar arasındaki ilişkiyi tarih, coğrafyaları aşan, tinsel ve biyolojik bir yakınlık ilişkisi olarak görmekte.

Buna göre doğayı tahakküm altına alma ve militarist egolarını tatmin etmeye bağlanan ataerkil sistemin aksine kadınlar, ana tanrıça kültünden esinlenerek kadınları fiziksel ve toplumsal açıdan doğayla bütünleşen, kendi rahimlerine, biyolojik ritimlerine, köklerine dönebildiklerinden doğaya verilen zararın etkilerini daha yakından hissederler ve yeryüzü temelli barışçıl bir bilinç geliştirmede öncülük edebilirler. (Yılmaz, 2018).

Sosyalist eko-feminizm; ise kapitalist üretime dayalı ilişkilerini eşitlikçi bir düzen içerisinde dönüştürme çabasında olan, sosyalizmi benimseyen bir felsefeden beslenmekte, kadın ve erkek eşitliğinin yanı sıra ekolojik ve adil bir toplumun gerekliliğini savunmaktadır. Kadınların biyolojileri ve özü itibarıyla doğayla özdeşleştirilmesini reddederek, doğa ve kadın arasındaki ilişkiyi toplumsal ve tarihsel biçimde kurulan bir ilişki olarak anlar. Bu yaklaşımda “kapitalist ataerkil küresel dünya sistemi”nin ortaya çıkışı ve kendini sürdürebilmesi, kadınların, “yabancı” halkların, doğal kaynaklar ve toprakların sömürgeleştirilmesine dayandırılır. Bu sömürü mantığı ortadan kaldırıldığı takdirde, hiyerarşiden ve cinsiyetçilikten arınmış bir toplum hayali gerçekleşir. (Yılmaz, 2018).

Sosyal eko-feminizm; sosyal eko-feminizm, sosyal hayata sirayet ederek, ekonomik alanda alt-üst ilişkilerini boşa çıkartan bir bakış açısıyla kadının kurtuluşunu hedeflemektedir. Hiyerarşik yapı kadını ve doğayı tahakküm içerisine alan bir yapı anlamına gelmektedir (Demir, 2013). Başka bir deyişle, eko-feminizmin bu fikri, feminist teorilerde olduğu gibi, toplumun eşit olmayan tabakalaşmasının şiddeti ve sömürüyü tekrardan ürettiğini düşünmektedir (Yılmaz,2018). Tahakkümü devam eden ve bundan menfaat sağlayan üst grupların varlıklarını koruma adına, eşit ve adil olamayan bir

sistemin devamını desteklemeleri, kadına ve doğaya faydacı bir şekilde yaklaşan hedeflerinin devamını sağlar (Demir, 2013). Dolayısıyla sosyal eko-feminist bakış açısı, var olan kaynakların ve bu kaynakları elinde bulunduranlar doğayı ve kadını da ihtiyaçları doğrultusunda kaynak temelinde ele almaktadır. Ataerkil sistem ve sınıflar tahakkümü altında kim varsa meta olarak görür. Doğa ile birey arasındaki ilişki sosyal -zamansal faktörlerle açığa çıkmıştır (Yılmaz,2018). Ekonomi ile toplumsal tahakküm ve hiyerarşilerin belirlemiş olduğu, tamamen ekonomizme dayalı piyasa mantığının hâkim olduğu toplumsal yapı ve bakış açıları temelinde sorunsal bir bakışla karşımıza çıkmaktadır (Gezgin,2017).

Tüm bunlarla birlikte, kadınların çeşitli deneyimlerle kolektif birlikteliği nasıl bir güç oluşturduğu, dünyadaki çevre hareketlerine dek birçok politik eylemde gözlenebilir. Akkuyu’da nükleer santrale, Himalayalar’daki Chipko hareketinden, Gezi Parkı’nın yıkımına, Karadeniz’de “Yeşil Yol Projesi”ne, Hasankeyf’te baraj yapımına, Aliğa ve Yatağan’da termik santrale, İztuzu’nda otel inşaatına, Bergama’da ve Kaz Dağları’nda maden projelerine, Fırtına Vadisi’nde HES’lere Adalar’da atların faytonlara koşulmasına direnen tüm kadınlar yeryüzünün canlılığını vurgulamakta. İnsanı ve doğayı ayrı ele alan yaklaşımları sorgulayarak yaşamı bir bütün savunuyorlar. Eko-feminizm yalnızca kadınların çevre eylemlerine dâhil olmasında hayat bulmuyor, yeni yaşam birlikteliklerinin nasıl örüleceği ve yeryüzünde çeşitli türlerin karşılıklı sorumluluk, dostluk ve dayanışma ağları örerek nasıl birlikte yaşayabileceği konusuna da ışık tutuyor. Aile kavramı içinde tanımlanarak ikincilleştirilmeye karşı, kadınlar kan bağına dayanmayan yeni akrabalıkların. İnşa edilebileceği kolektifler ve yaşam alanlarıyla ilişkililiyorlar. Eko-feminizm, birbiriyle ağ ören ağaçların, kadınların, hayvanların ve diğer tüm canlıların kendilerini var etmek istediği biçimleri dinleyerek, onlardan öğrenerek yaşamı savunmak ve kutlamak gerektiğini anlatıyor.

Son Not:

Aydemir, D. ve H. Özdemir. (2019). Ekolojik Yaklaşımlı Feminizm/Eko-feminizm Üzerine Genel bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihi Süreci ve Türleri. Dergi park.

Berktaş, F. (1996). Eko-feminizm ya da Yüreğin İyimserliği. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi.

Demir, M. (2013). Çevre Olarak Konumlandırılmış Kadını ve Doğayı Birlikte Düşünmek: Ekofeminizm. Doğu Batı, Toplumsal Cinsiyet.

Maltaş, A. (2015). Ekoloji Ekseninde İnsan-Doğa İlişkisi ve Özne Sorunu. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.

Üzel, E. (2006). Feminizm ve Doğa Ekseninde Ekofeminizm, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gezgin, E. (2017). Kadın ve doğa üzerindeki tahakküme alternatif bir bakış: Ekofeminizm üzerine bir değerlendirme. Border Crossing, 7(2), 395-412.

Yılmaz, A. (2018). Çevrenin siyasallaşmasında kadın ve doğanın dönüşümü: Ekofeminizm. Social Science Development Journal,

Kürdistan’da doğaya çevrilmiş namlu: Ekokırım

Dîlan Bebleşîn-15 Haziran 2024

Doğanın ahlaksızca sömürülmesi hem ekolojik dengenin bozulması hem de toplumların doğayla bağlantısının koparılmasına neden olur. Doğa üzerindeki tahakkümle, toplumların yaşam alanları yok edilerek insanların kendilerine yetebilme kapasiteleri ortadan kaldırılır. Toplum, devlet ve onun sermaye ayağını oluşturan şirketlere bağımlı hale getirilir

İnsan var olduğu ilk günden bu yana doğayla bir ilişki içerisinde yer alıyor. İnsanı insan kılan tüm değerlerin var edildiği bu ilişkideki dengenin bozulması, kapitalist modernite zihniyetine de yön veren temel faktör oldu. Ekolojik yaşamın karşısında konumlanmak, anlam ve ahlakta eksilmeyi de beraberinde getirdi. Doğayı bir ana gibi kutsal kabul eden animizm düşüncesi, doğa ile uyumlu bir ilişki yaratmıştı. Bu anlamlı ilişki, doğanın hakikatini anlayan ve onu güçlendiren bir niteliğe sahip olduğu için kadın, doğa ve toplum güçlü bir şekilde ayakta kaldı.

Kadınların doğa ile kurduğu ilişki, sadece ekonomik ve sosyal kapsamlı değildir. Aynı zamanda kültürel ve manevi bir niteliktedir. Bu ilişki, toplumların sürdürülebilir yaşam ölçüleri geliştirmesinde büyük rol oynar. Kadınların bilgelik deneyimleri hem doğanın korunması hem de ekolojik bilincin toplumsallaşması konusunda başat bir rol oynamaktadır. Varlığını günümüze dek sürdüren bu anlamlı ilişki, kapitalist modernitenin kendi sistemini kabul ettirmek ve kendisini meşru bir zemine oturtmak amacıyla tahrip edildi. Kapitalist modernite, erkek egemen devletçi toplumun hakim kıldığı yaşam tarzıyla başta ekolojik, sosyolojik ve ekonomik olmak üzere birçok alanda yaşanan sorunların da temelini attı. Öyle ki Kapitalist modernite, hala sürdürdüğü gasp ve ahlaksızlıkla Kürt kadınlar başta olmak üzere Kürt halkı üzerinde tahakküm kurmak için Kürdistan’daki yaşam alanlarını talan ediyor.

Ekolojik tahakküm ve talanın kökeni incelendiğinde insan, doğa ve kadına karşı ihanetin eş zamanlı olarak aynı egemenler ve söylemlerle inşa edildiğini görüyoruz. Doğadan kopuş insanın kendi özünden de kopuştur. Ahlaksızlık ve talana yol veren ilk oyuk burada açıldı. Bu oyuk, günümüzde sistemleşmiş ve hatta örgütlenmiş ihanetlerin de bir çıkış gibi büyümesinin önünü açtı.

İnanna'nın 104 ME'sini çalan Enki, Tiamat'ı katleden Marduk, kadınları zayıf ve dengesiz olarak tanımlayan Platon, kadın değerlerini inkar eden Aristo, cadı avlarındaki kadın düşmanlığını doğaya birebir uyarlayan Bacon'dan da bildiğimiz üzere, esasında kadın şahsında hep doğa hedef alındı. Kadın ve doğa eş tutularak, zayıf, dengesiz, nesne ve güçsüz olarak addedildi. Sonuç olarak ortaya çıkan tablo, bir bütünen doğa ve kadının tahakkümle zapturapt altına alınması olarak karşımızda duruyor.

Kadından uzak bir bakış açısıyla yoğrulmuş pozitif bilimin doğaya karşı geliştirdiği karşıt eril ideolojisi, yeni krizleri de doğurmaya devam ediyor. Kapitalist sistemin sınır bilmeyen ahlaksız ilerleyişi, ekolojik yıkımlara karar veriyor ve doğadaki tüm varlıkları istediği şekilde kullanıyor.

Kürdistan'da kadın ve doğa üzerinde yürütülen özel savaş politikaları, toplumların kontrol altında tutulması kapsamında merkezi bir rol oynar. Özel savaşın en görünmez ancak en etkili cephelerinden birini oluşturur. Halkın kendi iradesiyle karar alma yetkisini doğrudan etkileyen bu politikalar, kadının toplumsal yaşamdaki rolünün yok edilmesini amaçlar.

Kapitalist sistem, doğa üzerinde tahakküm kurarak benzer bir işlevsellik ortaya koyar. Doğanın ahlaksızca sömürülmesi hem ekolojik dengenin bozulması hem de toplumların doğayla bağlantısının koparılmasına neden olur. Doğa üzerindeki tahakkümle, toplumların yaşam alanları yok edilerek insanların kendilerine yetebilme kapasiteleri ortadan kaldırılır. Toplum, devlet ve onun sermaye ayağını oluşturan şirketlere bağımlı hale getirilir. Doğanın metalaştırılması ve bir tüketim nesnesi haline getirilmesi, aynı zamanda iktidarın ekonomik ve politik bir güç elde etmesi anlamını da taşımaktadır.

Abdullah Öcalan'ın doğanın sınırsız sömürüsü ve kadının ucuz iş gücü olarak kullanılması şeklinde tanımladığı 'ekolojik ve toplumsal kırım' esasında aynı ideolojik sistemin ürünüdür. Devlet, merkezi otorite olması ve dikey hiyerarşik yapısı nedeniyle doğrudan ekolojik kırıma yol açmaktadır. Devletin ekonomik ve politik çıkarları, doğanın korunmasından önce gelmektedir. Bu nedenle devletler, doğal kaynakları kontrolleri altında tutmak ve kendi çıkarlarına uygun şekilde kullanmak için özel savaş politikaları

yürütürler. Bu politikalar, yalnızca askeri çatışmalarla sınırlı değildir. Aynı zamanda ekonomik baskı, propaganda ve sosyal mühendislik gibi birçok stratejiyi de içermektedir.

Bu yöntemlerle doğa tahrip edilir, yaşam alanları boşaltılır ve ekolojik bir soykırım ortaya çıkar. Abdullah Öcalan, doğanın bu şekilde gasp ve talan edilmesinin sadece ekolojik bir sorun olmadığını, aynı zamanda toplumsal bir adalet meselesi olduğunu önemle vurgulamaktadır.

Örneğin, Kürdistan'da devlet doğal kaynakları ele geçirmek ve kendi kontrolü altında tutmak için askeri güç kullanmaktadır. Kürdistan'da yürütülen savaşlar, ormanların yakılması, Kürdistan dağlarının kimyasal silahlar ile bombalanması, devlet eliyle militarist güçlere yaptırılmaktadır.

Kimyasal silahların toplum üzerindeki etkileri, sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal yapılar üzerinde de yıkıcıdır. Kimyasal saldırılar, toplumsal bağları koparır, insanların güvenli yaşam alanlarını yok eder ve kitlesel göçlere neden olur. Kimyasal silah kullanımı, halk sağlığı üzerinde de olumsuz etkilere sahiptir.

Ayrıca, kimyasal silahların kullanıldığı bölgelerde, ekonomi durma noktasına gelir ve toplum yaşamını idame ettirecek düzeyde bir ekonomiden bile yoksun bırakılır. Abdullah Öcalan, kimyasal silahların toplum üzerinde yarattığı bu tür etkilerin, iktidar yapılarına ve savaş stratejilerine hizmet ettiğini vurgular. Bu silahlar, toplumları korku ve çaresizlik içinde bırakarak iktidarın toplumlar üzerindeki kontrolünü pekiştirmeye yarar.

Devletler ayrıca sermayelerini büyütmek amacıyla endüstriyel kapitalizmi destekler. Bu sistem, doğal kaynakların sınırsızca sömürülmesin dayanmaktadır. Madencilik, petrol arama-çıkarma ve belirli bir bitki türünün bir bölgede çok yaygın olarak uzun yıllar boyunca yetiştirilmesi anlamına gelen monokültür uygulamaları, ekolojik dengenin bozulması anlamına gelmektedir.

Yine aynı kapsamda, devlet medya aracılığıyla toplumu yanlış yönlendirerek ekolojik kırımların boyutlarını gizlemeye çalışmaktadır. Toplumun ekolojik bilincini zayıflatarak doğaya yönelik duyarlılığını azaltmak istemektedir.

Şu anda devlet eliyle Kürdistan'da yürütülen savaş ve beraberindeki doğal olmayan ölümler gibi ekokırımına yönelik de bir sessizlik mevcut. Ekokırımın devlet eliyle adeta bir güvenlik gerekçesi şeklinde meşrulaştırılması, özel savaş politikalarından biri. Kürt halkı

kadar dağları, ağacı, suyu ve yaşam alanları da terörize edilerek yaşananlara tepki gösterilmesinin önü alınıyor. Kürdistan'daki her ekolojik kırım, göçe zorlanma, Kürdistan coğrafyasını insansızlaştırma ve Kürdistan'ın demografisini değiştirme amacıyla gerçekleştiriliyor.

Tam da bu nedenle, ekolojik mücadele Kürt halkı için aynı zamanda tarihini, toprağını, ülkesini savunma mücadelesi anlamına gelmektedir. İnsanlık için en doğru paradigma olan demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmanın ortaya koyduğu şekliyle ertelemekten ekokırımına karşı mücadeleyi büyütmeliyiz. Ekolojik yıkımların boyutu, doğayı gasp ve talan edenlere karşı doğayı savunanların örgütlenmesini olmazsa olmaz kılmaktadır. Modernite adı altında, bizi karanlığa mahkum etmek isteyen, yaşamlarımızı bir zindana çeviren bu sisteme mecbur değiliz. Bu ahlaki ölçülerden yoksun sistem mutlak değil, ezeli değil, ebedi değil... Elbette ki toplumsal ekoloji, doğa ile anlamlı yaşam da bir ütopya değil. 21. yüzyıl kadın yüzyılı kadar ekolojik devrim yüzyılı da olmalıdır.

Savaş ve şiddetin ekolojisine karşı toplumsal ekoloji

Buhar Ewrîn-15 Haziran 2024

Tüm toplumsal neticede aydınlık bir gelecek çizebilmek için hakim bilincin değiştirilmesi ve kapitalist modernite sistemine karşı mücadelede, kadın mücadelesi, doğanın savunulması arasındaki bağın güçlendirilmesi gerekiyor

Varlığın yaratılmasında ve şekillenmesinde hiçbir hakimiyet yoktur. Evrendeki her varlık bir anlamı olduğu gibi, doğal gücü ve zekasıyla yaşar. Doğayı canlı kılan şeyde özgürlükle olan bağlıdır. Bu dengeyi ekolojik denge olarak tanımlayabiliriz. Ancak ataerkillik, kadının ve onun bedeni üzerinde, doğanın kontrolüne dayalı egemen bir ideolojik sistem ve bilinç olarak ortaya çıkarttığından, çeşitlilik göz ardı edilmiştir. Bu bilinç ona, dünyaya ve hayata hükmetme, doğayı kontrol etme hakkı verir ve bunun sonucunda baskı, sömürü ve şiddet meşrulaştırılır.

Bilincin bu bilimsel bakış açısı, doğayı yaratıcılıktan ve yaşamı düzenleme gücünden mahrum bırakmak için gerekliydi. Pozitivizmi temel alan anlayış, baskı ve iktidar mekanizmalarının gerekli bir aracı olarak çelişkilerin, otoritenin, hiyerarşik sistemin ve tekelin yaratılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu görüş 16. yüzyılda başladı. Bu çağın birçok bilim adamı ve filozofu, hakikatin ancak akıl yoluyla anlaşılıp tanımlanabileceğini iddia etmektedir. Onlara göre hakikate ulaşmak için özne ile nesne arasındaki fark gereklidir. Doğadaki mekanik bakış açısı ve paradigma da kökenini bu erkek bilincinden ve egemenliğinden alıyor. Bugüne kadar Avrupa merkezli bilimin gelişimi, insan ve doğa arasındaki ilişkinin uyum içinde olduğu pozitivizmine dayanıyordu. Ancak modern Kapitalizm sisteminin ve pozitivizm ideolojisinin gelişmesiyle birlikte doğa bir araç ve

nesne olarak görölmeye başlandı ve Francis Bacon'a göre sırrını açığa çıkarmak için işkence yapılması gereken pasif bir kaynak olarak görölmeye başlandı. Bu görüş, doğanın yağmalanması ve yok edilmesinin ve modern çağın genel ideolojisinin temeli oldu.

Militarizm, savaş, şiddet ve doğanın talanı arasında doğrudan bir ilişki var. Örneğin 20. yüzyıl öncesi doğrudan insanı hedef alan savaşlardan farklı olarak 20. ve 21. yüzyılın silahları çevreyi yok ederek, zehirleyerek yapıyordu. Özellikle Kürdistan gerçeğinde bunu görüyoruz. Son yıllarda Kürdistan doğasının tahrip edilmesi savaş gerçekliğinin bir parçası. Ağaçların kesilmesi, barajların yapılması, ormanların yakılması vb. Vahşi bir şekilde devam ediyor. Çağdaş yaşamın militarist gerçekliği yalnızca doğanın ve çevrenin yok edilmesiyle sınırlı kalmamakta, savaşın gölgesi hayatımızın tüm siyasi ve toplumsal yönlerini etkilemektedir. Bu tahakküm ve güce dayanmaktadır. O halde ekolojik kriz bu bilinci üreten yapı ve temellerden ayrı ele alınamaz.

Soygun ve doğa üzerindeki tahakküm ile kadınların köleleştirilmesi birbiriyle bağlantılıdır ve tek bir bilincin ürünüdür. Murray Bookchin, "Özgürlüğün Ekolojisi" adlı kitabında doğa ve kadın üzerindeki gücün kökenini birbirine bağlıyor. Murray Bookchin tarafından geliştirilen toplumsal ekoloji paradigması, Abdullah Öcalan tarafından genişletilerek, liberal ekolojik görüşlerin aksine ekolojik sorunları toplumsal sorunlar olarak tanımlamaktadır. Toplumsal ekoloji, insan-insan ve insan-doğa arasındaki dengeye dayanmaktadır. Toplumsal bir ekolojinin inşa edilebilmesi için toplumsal yapı ve ilişkilerin değiştirilmesi gerektiği gibi, birinci ve ikinci doğa arasındaki ilişkinin de yeniden inşa edilmesi ve üçüncü doğayı inşa etme mücadelesinin de iki doğa arasındaki dengesi üzerinden yürütülmesi gerekmektedir. İnsanın, insan üzerindeki hakimiyeti devam ederse, şüphesiz doğa üzerindeki hakimiyeti de devam edecektir.

Toplumsal ekoloji bağlamında toplumun ekolojik kriz konusunda bilinçlendirilmesi temelinde toplumsal mekanizmaların inşa edilmesi ve işletilmesi önemlidir. Demokrasinin ve eşitliğin ölçüsü de ekolojik krizin temel çözümü anlamına geliyor. Ekolojik felaketler kendiliğinden oluşmuyor ve bu krizde insanlar önemli bir rol oynuyor. O halde ekoloji bilimini, insanın doğayla yaşamı olarak tanımlayabiliriz. Dolayısıyla demokrasi mücadelesinin temel amacı kadın özgürlüğü ve ekolojik bakış perspektifiyle bütünleştirildiğinde başarıya ulaşılabilir. Ekoloji biliminin görevi toplum ve doğa arasındaki çatışmayı aşmaktır. Toplumu, insanı ve doğayı nesne olarak gören bakış açısı aşılanaya kadar ahlaki ve politik bir toplumdan söz edemeyiz. Ekoloji bilimin rolünün önemi, Jineoloji ve ekoloji arasındaki ilişkinin önemi burada ortaya çıkıyor.

Ekoloji Jineoloji ile ilgili bir bilimdir. Öte yandan ekoloji, Jineolojinin çalışma alanlarından biridir. Doğaya tahakküm kurma yaklaşımlarını yorumlamak, eleştirmek ve sosyoloji ekollerinin bu konudaki eksikliklerine karşı teorik ve pratik mücadelesini geliştirmek Jineolojinin meselesidir. Kadın ve doğa üzerindeki tahakküm iktidar yapılarının ürünüdür ve kadın ile doğanın sömürülmesi ayrı ele alınmamalıdır. Toplumun her alanında ekolojik anlayışın farkındalığını oluşturmak bilimsel ve toplumsal bir görevdir. Demokratik toplumun temel sütunlarından biri ekolojik bilincin yaratılmasıdır. Doğadan uzaklaşmış ve ona düşmanlık eden bir toplum yok olmaya doğru gider. Manevi anlamda nasıl ki her kültürün kendi toprağı ve coğrafyasıyla bağlantısı varsa, doğadan kopukluk da köksüzlüğe yol açar. Toplumsal sistem doğayla bir olmazsa korunamaz. İnsan ve doğa arasındaki ilişkiyi değiştirmenin tek yolu demokrasi ve adaletle bağlantılı bir ekolojik devrimdir ve bu da ancak toplumun tüm üyelerinin katılımı ve sorumluluğuyla mümkündür. Toplumsal ekoloji, insanlarla doğa arasındaki kopukluğu eleştirmekten öte, aralarındaki ilişkiyi geliştirmeye yönelik bir paradigmadır.

Kürdistan ve genel olarak Mezopotamya coğrafyasında doğanın korunması derin ve kadim bir kültürdür. Bu kültürün aktarımında özellikle kadınlar ve anneler önemli rol oynuyor. Günümüzde kadınlar sistem karşıtı tüm toplumsal hareketlerde önemli bir rol oynuyor; ekolojik hareketler de bunlardan biri. Tüm toplumsal Neticede aydınlık bir gelecek çizebilmek için hakim bilincin değiştirilmesi ve kapitalist modernite sistemine karşı mücadelede, kadın mücadelesi, doğanın savunulması arasındaki bağın güçlendirilmesi gerekiyor. Olgularda olduğu gibi çevre krizinden de en çok kadınlar etkileniyor. O nedenle ekolojik krizin önlenmesi için toplumsal bir kültürün inşa edilmesi, toplumun çevreyi koruma konusunda eğitilmesi, ekolojik ve çevreci kurumların inşa edilmesi ve bu konuda net program ve stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Kimin kenti kimin kent hakkı?

Berivan Güneş-15 Haziran 2024

Toplumsal bilincin olmadığı yerde kentsel politikaların da işlevini yitireceğini görmek gerekir. Toplumsal bilinç beraberinde demokratik, ekolojik kentleri de inşa edecek ve bu bilinçle katılımcı bir belediyecilik anlayışını hakim kılacaktır. Ekolojik kentler sadece yeşilden oluşan, kerpiçten yapılan kentler değildir. Kendine yetebilen, yenilenebilen, üreten, dönüştüren, doğal tarihi değerleri koruyan kentlerdir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı mekanlar üreten bu mekanlarda sürekliliği sağlayan ve toplumu yönlendiren kent anlayışıdır

“Kent sorunsalı”

Çağımızın en büyük problemi olan “kent sorunsalı” kavramı üzerinde durmamız gerekir. Kent sorunsalı ise sanayileşme ile ortaya çıkmış, kentler sanayi devrimi ile farklı bir boyuta evrilmiş ve kapitalist modernitenin yönlendirmesi ile şekillenmiştir. Kapitalist modernite “kent toplumu” olarak tanımlayabileceğimiz yeni bir toplum doğurmuş ve bu toplumun istekleri üzerine kentler büyümüş, bu toplumun doyumsuzluğu, istekleri ve konforu için ekolojik kırımlar yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir.

Modern toplumun özelliği kentleşmeden geçtiğini bilen sistem kentler üzerinde rant politikalarını uygulayıp kent içinde modern gettolar inşa etmiştir. Kent içinde güvensizlik, kaos ve “güzel”iyaratarak kenti böl parçala ve yönet mantığıyla şekillendirmiştir. “Güzel” dediğimiz kavram kapitalist modernitenin hemen hemen her alanda önümüze koyduğu, topluma empoze ettiği bir kavram haline gelmeye de başlamıştır. Daha “güzel”ine sahip olmak için bütün toplumu kendi sisteminin çarkına bağımlı kılmıştır.

Yeni kentler inşa edilmiş mevcut kentsel mekanlar ise dönüşüme uğrayıp düzenlenmiştir. Kentlerin yeniden düzenleyişi iktidar, tahakküm, sosyal kesimler arasındaki çıkar mücadelesi açısından da yeni bir sorunu ortaya koymaktadır. Özellikle son 10 yıldır Kurdistan’da kentsel dönüşüm furyaları başlamış bu kentsel dönüşüm projeleri her ne kadar fiziki bir iyileşme olarak görünse de, fiziki planlamadan çok sosyolojik yapısında bir dönüşüm gerçekleştiği, kente anlam yükleyen kent kimliği, kültürü, örgütlülüğüne bir saldırı ve soylulaştırma projeleri olarak karşımıza çıkmıştır.

Kurdistan kentlerinde son süreçlerde yozlaşma politikaları ile içi boşaltılmış kentler, turizm adı altında kimliksizleştirilip kültürel yozlaşmanın önü açılan kentler yaratılmak istenmiştir. Kent merkezlerinde yaşayan halk bu yozlaşmadan kaçmak için özel şirketler tarafından kentin dışında kurulan “uydu kent” denilen yeni yaşam alanlarına kaçmak zorunda bırakılmıştır. Bu yapılırken de, kent dışında oluşturulan alanlara göçmek “cazip” gösterilmiştir. Böylece özel mülkiyet ve hizmetin hüküm sürdüğü koloniler oluşmaktadır. Kentsel problemlerden kaçıp kırsal alanda yapılan “uydu kentlere” kaçmak çözüm getirmemektedir. Yeni kent mekanları yaratma ya da yeniden kenti inşa etmek kent-kır paylaşımından bağımsız olunca dengesizlikler de ortaya çıkmaktadır. Ekolojik bozulmalar da toplumsal bozulmanın yansımaları olmaktadır.

Peki bu kentler; kimin kenti ve kimin eliyle şekilleniyor?

Son 30 yıldır kapitalist modernite Türkiye ve Kurdistan kentlerini kendi amaçları doğrultusunda yeniden inşa etmiş belli kentleri de bu amaçlar doğrultusunda dönüştürmüştür. Toplumu dönüştürmenin yolunun bir kültürü, geçmişi ve somut tarihi yok etmekten geçtiğini bilen sistem, ilk basamak olarak kentlerden başlamıştır.

Kenti dönüştürmenin insanı dönüştürmek anlamı taşıdığı düşüncesiyle hareket edilerek, insanı yönetmenin bir yöntemi olarak kentler, insanı dönüştürme araçları haline getirilmiştir. Housman’ın Paris’te işçi isyanlarını bastırmak amacıyla oluşturduğu kent sistemi ile her ne kadar sosyal devlet anlayışı ile övgüleri hak etse de Sovyetlerin kentleşme modellerine bakıldığında farklı sistemlerde “kontrol” amacı taşıyan modeller olarak görülmektedir.

Bu temelde; yeniden inşa ve dönüşüm üç temel faktör üzerinden değerlendirilebilir:

Devletin kenti; bu kent politiktir. Devlet yönetmek, kurumlarının güvenliğini sağlamak amacıyla kendine göre şekillendirir ve mekansal konumlanmasını yapar. Rantını ona göre

seçer. Ulus-devlet oluşturulmasının en önemli mekânsal ögesi anavatan düşüncesidir. Belirli bir kimlik ve düşünceye sahip homojen bir toplumsal yapı yaratmak temel amaçtır. Devletin ekonomik yatırımlara bu kentlerde yoğunlaştırır ve devletçilik düşüncesi kamu yatırımlarını bu strateji ile belirler. Kontrol ve bütünleşme yatırımlar ile gerçekleştirilir. Bu aynı zamanda siyasal gücü ve kentler üzerinde belirli bir kontrol mekanizmasının geliştirebileceği bir şehir kurgusu da vardır. Örneğin; Ankara'nın başkent seçilmesi, kamu yatırımlarının Anadolu kentleri etrafında seçilmesi ve altyapı çalışmalarına bu kadar yatırım yapılması ulus-devlet oluşturma stratejilerinin mekânsal yansımasıdır.

Müteahhidin kenti; onlar kenti bir Pazar ve kar amaçlı olarak kamuya baskı ve rüşvetlerle tasarlarlar. Kenti şekillendirirken, mega projeleri için doğayı katlederken karı için bunu yaptığını apaçık söyler ve gizleme ihtiyacı duymaz. Yeni bir yaşam tarzı doğurur ve bunu topluma sunar. Topluma daha güzelini sunmak için kapitalist modernitenin araçlarıyla da bunun pazarlamasını yapar ve toplum içinde gelir gruplarına göre yaşam alanları oluşturur. Tehlikeler bu projeler de görülür. Şehir toplumu sorununu politik olarak ortaya koyar. Bu tarz mekânsal ayrışmalarda karşımıza ayrı ayrı yansıtılmış gruplar, etnik yapılar, yaş ve cinsiyet grupları, farklı gelir grupları, farklı meslek grupları vb. topluluklar öbek öbek kentte kendine yer seçerek ortaya çıkar.

Belediye kentleri; bu anlayışı rant belediyeciliği ve halk belediyeciliği olarak ikiye ayırabiliriz. Rant belediyeciliğinin kenti; müteahhit kentlerini ortaya çıkaran anlayış ile birdir ve müteahhitler ile ortak bir çalışma yürütür. Modernizm adı altında kentlerin kimliklerini yok ederek, betona gömen ve sosyolojik yapıyı yok eden politikalar ile kent inşa eden bir anlayıştır. Kapitalist modernitenin kendini sürdürmesi için kent dokusunu değiştirerek modern gettolar dediğimiz “site kültürü”nü doğuran ve mekanda ayrışmalar ve gruplar oluşturan anlayıştır. Bu anlayış ranttan beslenir ve kentleri kapitalist moderniteye peşkeş çeker.

Halk belediyeciliğinin kenti; ise doğrudan halkı odağına koyan, halkın ihtiyaçları doğrultusunda politikalar geliştirerek kentin kimliğini, kültürünü ve sosyolojik yapısını koruyan, tarihi mekanları dönüştüren ve ekolojik bir yaklaşım ile kentleri inşa ve dönüştüren yaklaşımdır.

Halk belediyeciliği noktasında yönümüzü Kurdistan'a çevirdiğimiz de Kürt Siyasi Hareketinin 30 yılı aşkın yerel yönetimler alanında yürüttüğü mücadeleyi tarz ve yaklaşımını ele alabiliriz. Yerel yönetimler, mevcut sorunlara yönelik politika

geliştirmenin yanında daha uzun vadeli demokratik görevlerini de yürütmek durumundadır. Ancak bunları yaparken, nasıl bir kent sorusuna verilecek cevap, beraberinde kent-insan, kent-toplum, kent-kültürler, kent-yaşam, kent-diller, kent-kır ilişkilerini korumak öncelikli olmalıdır.

Bu anlamda özeleştiril yaklaşacak olursak;

Ne yapılmalı?

Demokratik ekolojik ve kadın özgürlükçü bir kentin yaratmanın başarısının ölçüsü ve yöntemi ne olacaktır? 30 yıllık yerel yönetim politikalarımızı gerçekçi bir yaklaşım ile değerlendirirken uygulayacağımız başarı ve başarısızlık ölçüleri nelerdir?

Gerçekçi bir yaklaşım ile belediyeciliği açıklarsak eğer; bu sorunların cevabını bize kentsel mekan ve içinde yaşayan toplumun yaşam tarzı özetliyor. bu noktada yerel yönetim politikalarına eleştiril yaklaşmak ve demokratik modernite çerçevesinde demokratik ekolojik ve kadın özgürlükçü belediyeciliği gerçekleştirememenin özeleştirisini vermek gerekir.

Geldiğimiz noktada kent kimliğini ve ekolojik değerlerini yitirdiğimizi, kentleri merkezi yönetimin baskılarıyla ve çoğu kez kendi hukukunu dahi çiğneyen devlet uygulamalarıyla yönetmeye çalıştığımızı, paradigmayı toplumsallaştırmamakta ısrar ettiğimizi kabul etmek gerekir. Bunu kabul eden bir yerden bakmaya başladığımız zaman aslında neden örnek kentler yaratamadığımızı ve toplumu kente rant odaklı bakmaktan uzaklaştıramadığımızı da görmemiz mümkün olacaktır.

Kürt Siyasi Hareketi'nin yerel yönetimler gibi küçük bir alanda temsil edilmesine, halk ile bütünleşmesine tahammül etmeyen bu zihniyetin pratiklerini altüst edecek yöntemi de ancak halk ve kent dinamikleri ile ortak bir mücadele ile gerçekleştireceğimizi de belirtmek gerekir. Yerel yönetim politikalarının başarıları ile demokrasi mücadelesine ivme kazandıranlar olduğu gibi başarısızlıklar ile halk nezdinde demokratikleşme mücadelesine inancı zayıflatan rol da oynamaktadır. Bu nedenden kaynaklı yerel yönetimler politikalarını halk ile oluşturmali ve tabanının istekleri doğrultusunda da yol almalıdır. Kürt siyasi hareketini diğer belediyelerden ayıran temel ölçünün ranttan uzak, demokratik ekolojik ve kadın özgürlükçü bir yaklaşım ile kentler inşaa ettiği ve yönettiğini vurgulamak gerekir. Sağlık, eğitim, hukuk, kadın ve gençlere yönelik politikaların en üst ölçekten sokak ölçeğine indirerek uygulamak, toplumsal bilinci oluşturmak lazım. Toplumsal bilincin olmadığı yerde kentsel politikaların da işlevini yitireceğini görmek

gerekir. Toplumsal bilinç beraberinde demokratik, ekolojik kentleri de inşaa edecek ve bu bilinçle katılımcı bir belediyeçilik anlayışını hakim kılacaktır. Ekolojik kentler sadece yeşilden oluşan, kerpiçten yapılan kentler değildir. Kendine yetebilen, yenilenebilen, üreten, dönüştüren, doğal tarihi değerleri koruyan kentlerdir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı mekanlar üreten bu mekanlarda sürekliliği sağlayan ve toplumu yönlendiren kent anlayışıdır.

Ekoloji; tarih, kültür ve insan ile vardır. Tüm bunlar birlikte kenti oluşturur. Bu nedenle kenti korumanın temel felsefesi bu 4 unsuru bir arada var edebilmektir. Toledo yapılacağı söylenen Sur'abaktığımızda tarihi ve kültürel değerleri yok edilerek insansızlaştırma politikasıyla içi boş kentsel mekanlar oluşturulmuştur. Sur'da yaşayan halkın ekonomik alışkanlıklarını görmezden gelen sistem halkı kentin çeperine sürgün etmiş, Hevsel bahçelerini de sahipsiz bırakmıştır. Sur'un tarihi kültürel dokusunun yok edilmesiyle kalmayıp aynı zamanda ekolojik olarak kentin nefesi olan Hevsel bahçeleri de tahrip edilmiştir. Mardin'in tarihi yerleşim alanlarına bakıldığında ortaya çıkan manzara da ise turizm adı altında kültürel bir yozlaşma başlamış olup, tarihi kent merkezi bir ticarethaneye dönüşmüştür. Tarihi yapıların cafe, otel ve ticaret merkezlerine dönüşmesi hem orada yaşayan insanları göçe zorlamakta hem tarihi kültürel değerlere zarar vermekte hem de turizm adı altında var olan kültürü yozlaştırmaktadır. Yukardaki iki örneğe baktığımız zaman yapılan planlamaların insan, tarih, kültür ve ekolojiden bağımsız bir şekilde tasarlamasının sonuçlarını görebiliyoruz. O zaman bizler kentleri inşaa edecek ve dönüştürecek olursak; farklı disiplinler ile kentsel değerleri göz önünde bulundurarak yapmalıyız.

Kentsel planlama; kent sosyolojisi, kent kültürü, kent hukuku, kent siyaseti, kent ekonomisi, kent tarihi ve diğer disiplinlerden bağımsız değildir. Kentsel planlama bölgesel planlama ölçeğinden en küçük ölçek olan sokak ölçeğine kadar doğru/toplumsal kararlar ile yapılmalı. Toplumsal ve ekonomik gelişmenin ağır yol aldığını düşündüğümüz böylesi ülkelerde ekolojik kentleri sürdürmenin, doğaya duyarlı kentsel politikalar izlemenin en zor yanı doğal varlıklara ve kentsel değerlere baskıyı azaltmayı öngören politikalar karşısında halk ile karşı karşıya gelme riskidir. Bu yüzden kentsel planlama yapılacaksa bölgede yaşayan halk ve kent dinamikleri ile ortak karar verme yöntemleri izlenmelidir. Her kentin, mahallenin ve sokak yapısına göre karar alma-verme aşamalarında sürece halk dahil edilmeli katılımcı bir planlama süreci izlenmelidir. Halk belediyeçiliğinin inşaa ve dönüştüreceği kentin olabilmesi için demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmanın sözde değil özde uygulanması ve toplumsallaşması gerekmektedir.

Feminizm ve ekoloji: Aynı mücadele mi?

Marijke Colle (Çeviri)-15 Haziran 2024

Gelecek korkusu ve barışçıl ve yeryüzüne saygılı başka bir dünya vizyonu önermenin aciliyeti, 80'li yıllardaki kadın direniş eylemlerinin arkasındaki itici güçtü. Bugün ekolojik mesele, iklim değişikliği bilinciyle birlikte aramızda merkezi bir konuma gelmiştir. Aynı zamanda kadınlar, feminist mücadelelerin tükenmediğini, Me too hareketinin gündeme getirdiği kadına yönelik şiddetin birçoğu için hala çok gerçek olduğunu çok net bir şekilde algılıyorlar. Kadın-erkek ilişkisinin şiddeti, tıpkı doğaya uygulanan şiddet gibi, kapitalist ve ataerkil toplumumuzda çok derindir

Ekofeminizm hangi bağlamda ortaya çıkmıştır?

Ekofeminist farkındalık, çevresel sorunların (kuraklık, sel, kasırga, ormansızlaşma vb.) insanları, özellikle de kadınları daha erken ve daha yoğun bir şekilde etkilediği Üçüncü Dünya'da ortaya çıkmıştır. Örneğin Hindistan'da 1970'lerin başında bir grup kadın, ormanlarını endüstriyel ve ticari amaçlarla sömürölmekten kurtarmak için bir hareket – Chipko hareketi – oluşturdu. Bu ormanlar İngiliz sömürge yönetimi tarafından tekel altına alınmıştı ve bağımsızlıktan sonra da güçlü askeri etkiye sahip devlet mülkiyeti olarak kaldı. Himalayalar'ın yamaçlarındaki bu ormanlara bitişik olan ve çoğunlukla kadınların yaşadığı köyler için – erkekler şehirde çalışmak için göç ediyordu – ormanlar özellikle erozyonla mücadelede çok önemliydi. Bu nedenle bu Hintli köylüler, çevrelerini korumak adına ağaçların kesilmesini önlemek için ağaçların etrafını sarmaya başladılar ve onları kesmeye gelen ordu ile aralarına fiziksel olarak girdiler. Bu eylem kısmen başarılı oldu çünkü ordu kadınlara saldırmaya cesaret edemedi.

Harekete katılan önde gelen Hintli filozof Vandana Shiva, eko-feminist vizyonun şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Shiva, diğer şeylerin yanı sıra, çevresel krizin nedeni olarak görülen aşırı nüfus artışının sorumlusu olarak kadınları gösteren demografik politikaları kınamaktadır. Hindistan ordusunun yardımıyla binlerce kız çocuğunun (Hindistan'da özellikle düğünlerde kız çocuklarının aileleri tarafından ödenmesi gereken başlık parası nedeniyle erkek çocuklardan daha az değer verilen) kürtaja alınmasına yol açan doğum kontrol politikalarına karşı çıkmaktadır.

Latin Amerika ülkelerinde ekofeminizm esas olarak yerli halkların katkıda bulunduğu Buen Vivir kavramıyla ilişkilidir. Kadınların önemli bir rol oynadığı bu düşünce biçimi, doğa ve insanlar arasında uyumlu bir ilişkiye dayanmaktadır. Bir miktar nesnenin elde edilmesinden ziyade yaşam kalitesini desteklemektedir. Güney'in bu ekofeminizminin yanı sıra, daha Batılı bir ekofeminizm de vardır ...

Ekofeminizmin Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da ortaya çıkışı 1980'lerin başına, çok farklı bir bağlama dayanmaktadır. Öncelikle Soğuk Savaş'ın doğasında var olan nükleer silahlanma yarışıyla ilgilidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Mart 1979'da Three Miles Island nükleer santralinde meydana gelen kazanın ardından Kadınların Pentagon Eylemi iki bin kadını bir araya getirmiştir. Bu kadınlar toplumun militarizmini kınadılar. İngiltere'de kadınlar Greenham Common üssündeki nükleer füze depolama projesini protesto etmek için bir barış kampı düzenlediler. Bu pasifist hareket, savaşı reddeden, çocuklarının yaşamlarını ve daha geniş anlamda insanlığın ve gezegenin geleceğini korumak isteyen kadınlar tarafından yönlendirildi. Kurtuluş teolojisinden etkilenen Amerikan ekofeminizmi, kültürümüzde Tanrı'nın erkek olduğu, doğanın dikkate alınmadığı, kadınların arka plana itildiği gerçeğine isyan eden teologlardan oluşan ruhani bir akımı da içermektedir. Bazıları yüzyıllar boyunca avlanan cadılarla özdeşleşirken, diğerleri onların tarihini ve mücadelelerini şiirsel öykülerle anlatıyor.

Kadınlar feminist ve ekolojik meseleleri nasıl dile getirmeye başladılar?

Ekofeminizmin temel tezi, kadının sömürülmesi ile doğanın sömürülmesi arasında bir analogi, benzer özellikler olduğunu söylemekten ibarettir: onlara saygı gösterilmemesi, onlara ayrılan yer, çalışmalarının, üretimlerinin görünmez kılınması vb. Örneğin Vandana Shiva, hamile kadınların fetüslerin seçilmesine olanak tanıyan teknobilim tarafından izlenmesi ile bilim insanlarının mono kültürlerin yaygınlaştırılması için yabancı bitkileri ortadan kaldırarak doğaya hükmetmeye ve onu şekillendirmeye çalışmaları arasında bir paralellik kurmuştur. Ekofeministler bu baskıların birbiriyle bağlantılı olduğunu, ataerkil

kültürde birbirlerini güçlendirdiklerini gösterirler. Ancak feminist ve ekolojik meseleleri somut mücadeleler aracılığıyla dile getirmeye, kadınların ve doğanın maruz kaldığı tahakkümlere karşı mücadeleleri kesiştirmeye ve böylece özgürleşmelerine izin vermeye başladılar. Ekofeminizm teorik olarak değil, kadınların kolektif, yaratıcı, şiddet içermeyen deneyimleriyle gelişmiştir.

Bu bağlantılı baskılar nereden geliyor?

Modern düşünce, kökenleri bazen çok eski zamanlara (Platon, Aziz Augustinus vb.) kadar uzanan ikilikler etrafında yapılandırılmıştır; kadın bir rahim olarak görülürken erkek bir beyin olarak algılanmıştır. Daha sonra Rönesans'ta, İnsan ve Doğa ayrımı, bir tarafta doğa, kadın, duygular, psikoloji, sezgi ve diğer tarafta kültür, insan, akıl, güç, şeylerin rasyonel kavranışını gören insan ve insan olmayan ilişkilerin bölünmesine ve hiyerarşize edilmesine yardımcı olmuştur. Bu ikilikler hem kadının ve doğanın değersizleştirilmesi hem de erkeğin kadın üzerinde güçlendirilmesi için bir gerekçe oluşturmaktadır. Kapitalist toplumun ortaya çıkışı ve teknobilimin gelişmesiyle birlikte, kadınların sömürülmesi ve doğanın araçsallaştırılması daha da sapkın biçimler bulmuş, hatta onları salt metalara indirgemıştır.

Feminizmi "yeşillendirerek", onu "doğallaştırma" riski yok mu?

Düalist düşüncenin getirdiği kadınların doğayla özdeşleştirilmesi, doğru olmadığı için sorunludur. Sözde kadınsı (veya erkeksi) beceri ve rollere hapsedilen kadınların (aynı zamanda erkeklerin) genel olarak insan potansiyelini azaltır. Şimdi, bir kadın sözde erkek becerilerinde gelişebilir ve bunun tersi de geçerlidir. Özünde doğaya erkeklerden daha yakın değillerdir. Feminist hareket onlarca yıldır kadınları, ataerkil düşüncenin kadınları ev içi alana hapsetmek ve siyasetten dışlamak için istismar ettiği bu doğa bağından kurtarmaya çalışmaktadır. Bazı korkak burjuva radikal feministler ekofeminizmi kadınları geleneksel rollerinde tutmakla suçlayarak reddettiler. Bana göre bu suçlama doğru değildir. Kadınların ezilmişliklerinin farkına vardıkları ve savaş, kâr, rekabet, doğa üzerindeki tahakküm yasalarıyla yönetilen bir dünyada yaşamayı reddettikleri çok gerçek mücadelelerin hareketidir. Kadınlar ve doğa üzerinde uygulanan tahakküm ve sömürü sistemleri hakkında farkındalığın artmasını sağlayan eylem dinamiğidir. Bu farkındalık kitap okuyarak değil, gerçek hareketlerin bir parçası olarak elde edilebilirdi. Ekofeministler, doğayla olan ilişkilerini inkar etmek ve kendilerini insanlığın ait olduğu dünyadan koparmak yerine, bu bağı yeniden değerlendirmeye ve tahakkümün dışında, hiyerarşik olmayan yeni ilişkiler kurmaya çalışırlar. Sorunlu olan bu ilişkilerdeki hiyerarşi

ve tahakkümdür- "erkek" olanın "dişi" olandan daha iyi olduğu gerçeği; toplumun işleyişine olan faydasına rağmen doğanın değersizleştirilmesi- ilişkinin kendisi değil.

Ekofeminizmin ortaya çıktığı durum ile günümüz arasında ne gibi benzerlikler var?

Gelecek korkusu ve barışçıl ve yeryüzüne saygılı başka bir dünya vizyonu önermenin aciliyeti, 80'li yıllardaki kadın direniş eylemlerinin arkasındaki itici güçtü. Bugün ekolojik mesele, iklim değişikliği bilinciyle birlikte aramızda merkezi bir konuma gelmiştir. Aynı zamanda kadınlar, feminist mücadelelerin tükenmediğini, Me too hareketinin gündeme getirdiği kadına yönelik şiddetin birçoğu için hala çok gerçek olduğunu çok net bir şekilde algılıyorlar. Kadın-erkek ilişkisinin şiddeti, tıpkı doğaya uygulanan şiddet gibi, kapitalist ve ataerkil toplumumuzda çok derindir.

Kadınların ekoloji mücadelesine katkıları nelerdir?

Kadınlar toplumda çok fazla şeyden sorumlu oldukları için, kendilerine verilen roller nedeniyle (ev işleri, çocukların, yaşlıların, hastaların vb. refahından sorumlu olma), ekolojik ve çevresel konularda daha fazla endişe duymaya yönlendirilirler. Çevrelerindeki, yaşam alanlarındaki, fabrikalarındaki kirlilik sorunlarıyla ilk karşılaşanlar ve çocuklarının, ailelerinin, iş arkadaşlarının hayatını korumak için çözümler arayanlar onlar olacaktır; insan toplumu ile sosyal çevresi arasındaki ayrılmaz bağın, doğa ile insan yaşamı arasındaki bağlantının, harekete geçme aciliyetinin, gezegenin yok edilmesini durdurmanın ve değişmesi için harekete geçmenin farkına varacaklardır. Genç kız öğrencilerin iklim grevlerinde bu kadar öne çıkmaları boşuna değil...

Ekoloji bize hiçbir şeyin kaybolmadığını, organik olmayan tüm atıkların gezegende kaldığını ve çöp kutusunun dolmakta olduğunu öğretiyor. Tek bir gezegenimiz olduğunun farkına varılması, bugün hala ev işlerinde en fazla sorumluluğu üstlenen kadınlar arasında da çok belirgin.

Ekofeministlerin mevcut bağlamda açtıkları perspektifler nelerdir?

Ekofeministler, toplumun işleyişinin büyük ölçüde kadınların ve doğanın görünmez ve karşılıksız katkılarına bağlı olduğunu göstermektedir. Başkalarına bakma, ev işleri, aile içi ilişkilerle ilgilenme, özel hayata ait oldukları ve ticari döngünün dışında kaldıkları için toplumdaki tüm işler, doğaya yönelik ekosistem hizmetleri gibi görünmezdir. Yine de bu kadın işi ekonominin yaklaşık 2/3'ünü temsil etmektedir. Ekofeministler bu görünmezliği görünür kılmaya ve ona değer vermeye çalışırlar. Yaşadığımız krize ekolojik bir çözüm istiyorsak, kadınların bu derin tutumunu, yani özen ve ihtiyatlılığı geri almalı ve dünyaya

yaymalıyız: hesapsız risk almamak, rekabet yerine işbirliğine, nicelik yerine niteliğe, piyasa değeri (satılmak ve kar elde etmek için üretilen nesneler) yerine kullanım değerine (refahımız için yaptığımız nesnelerin faydası) öncelik vermek, atmak yerine geri dönüştürmek...

Görünmeyeni görünür kılmak, işte bu yüzden 8 Mart kadın grevi çok önemli. Kadınların, kendileri durursa dünyanın da duracağını fark etmelerini sağlıyor. Kendi eylemlerinize güvenmek önemlidir çünkü kadınlar katkılarını, kolektif hareket etme güçlerini bu şekilde gösterecek ve bu ekofeminizm somut hale gelebilecektir.

Kaynak:<https://www.cadtm.org/Feminism-and-ecology-the-same-struggle-The-shaping-of-ecofeminism>

Çeviri: Jin Dergi Ekibi

Kayyım rejimine karşı kadınların iradesi

Münevver Berk-15 Haziran 2024

Ez cümle; Kürdistan'da açığa çıkan, sömürgeci İşgalci politikaların, kadın düşmanı zihniyetin, savaş siyasetinin, kayyım rejiminin çöküşünü perçinleme zamanıdır. Kayyım darbesi çökecek

Burjuva literatürde toplumsal sözleşme olarak lanse edilen yasalar, kaba hatlarıyla, genelde toplumlar üzerinde baskı kurma aracı olagelmıştır. Zira yasalar sosyolojik gerçekleri reddeden, toplumsal yaşamın ihtiyaçlarına ve insan haklarına duyarsız, tamamen sınıfsal çıkarlar doğrultusunda burjuva iktidarlara koruma senetleri olarak değerlendirilebilir. Ancak zaman içerisinde toplumsal mücadelelerin yarattığı baskıyla, demokrasi, eşitlik, özgürlük, serbestlik gibi soyut kavramlar üzerinden, yasaları revize etmek zorunda kaldıkları dönemler de olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu tarihten bugüne dört (21,24,61,82) farklı anayasa kullanmış, bunlardan 82 darbe Anayasası 20'den fazla değişime uğramış, uğramaya devam ediyor. Değişmeyen tek şey, zihniyet oluyor elbette.

Kadınlar toplumsal yaşamın her alanında erkeklerin denetiminde, onların 'bahşettiği' haklarla yaşayan edilgen varlıklar, ya da savaş sebebi, şeytan, cadı, vb. kötücül, varlıklar olarak tanımlanan bir külliyyatın nesneleri yapılageldi, bu değişmeyen zihniyetin sonucunda. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerine inşa edilen bu külliyyat AKP iktidarı döneminde ayyuka ulaştı, kadınların uzun mücadeleler sonucu kazandıkları hakları dahi, bir gecede bir kişinin kararıyla kaldırıldı. (İstanbul Sözleşmesi) Şimdilerde 9. Yargı Paketi ile kadınlar lehine ne varsa kendi gerici zihinsel formlarına uygun düzenlemeler yapmak

için harekete geçmiş durumdalar. Üstelik kendi Anayasa Mahkemelerinin verdiği kararları hiçe sayarak. 21. yüzyıl çeyrek asrı bitmek üzereyken, bahsettiğimiz iradesizleştirme, hiçleştirme ve hegemonya keskinleşmektedir.

Devlet kadınlara soğuk savaş açmış durumda. Sadece kadınlara da değil Kürtlere ve bir bütün olarak toplumsal muhalefeti “etki ajanlığı” yasasıyla etkisizleştirme, derdest etme hazırlığı içindedir. Yerel seçim süreci, sonuçları, devletin/AKP’nin Kürdistan’daki seçim sonuçlarına yaklaşımı, yapmak istediklerinin ilanıdır. Devlet (AKP/MHP) bütün kirli siyasetine rağmen kaybettiği 31 Mart yerel seçimlerinin yenilgisinin kinini her sıkıştığında yaptığı gibi Kürtlerden çıkarmak istiyor. Ülkenin batısı için kabul edilen seçim sonuçları, bir kez daha Kürdistan’ı kapsamadı. Kürtlerin oy hakkı yok sayıldı. Kadınların 20. yüzyıldaki oy hakkı mücadelesi 21. yüzyılda Kürtlere ‘hasıl’ oldu...! AKP iktidara darbe anayasasını değiştirmek, hak, hukuk, millî irade gibi güzellemlerle gelmişti. Geline nokta darbe anayasasını dahi askıya alıp, kendi kayyım diktatörlüğüne zemin hazırlıyor. Kürdistan, devletin zulüm uygulamaları ve irade ölçme laboratuvarına çevrildi. Her türlü faşizme rağmen kıramadığı irade karşısında, saldırganlaşıp Kürtlere açık savaş ilan ediyor (içerde ve dışarda). Yerel iradeye saldırmalarının temel sebeplerinden biri de elbette eş başkanlık sistemidir, yani kadına yönelik düşmanlığının Kürdistan ayağı...

Halkın defalarca hayır dediği, temsil hakkı olmayan darbe aparatı kayyım Van Büyükşehir Belediyesinde, Van halkının görkemli direnişine çarparak boyunun ölçüsünü aldı. Şimdi sıra Colemêrg (Hakkari) kayyımında, Colemêrgin sahipsiz olmadığını, halkın iradesine saygı göstermek zorunda olduklarını, Kürtlerin eşit, özgür ve temel insan haklarıyla, yaşama onurlarına göz dikmekten vazgeçmeleri gerektiği gösterilmelidir. Kadınlar ve Kürtler; nasıl ki bu barbar zihniyetin temsilcilerinden HÜDA-PAR’ın, kadınlara hayatı dar ettiği onlarca kadını katlettiği, en örgütlü olduğu yerden, Batman’dan: %66’lık rekor bir oyla rakip görmedikleri, Gülistan Sölük ile birlikte, binlerce insanın haykırdığı Jin Jiyan Azadî sloganıyla, kadın iradesini teslim almaya, heves etmenin öyle kolay olmayacağını göstermiş oldular, şimdi bu iradenin daha güçlü ayağa kalkma zamanıdır, özgürlük ruhunun dalga dalga yayılma zamanıdır... Ez cümle; Kürdistan’da açığa çıkan, sömürgeci İşgalci politikaların, kadın düşmanı zihniyetin, savaş siyasetinin, kayyım rejiminin çöküşünü perçinleme zamanıdır. Kayyım darbesi çökecek.